

Avgrunden som bild för det politiskt förkastliga

En kritisk metaforanalys av benämningarna
avgrundsvänster och *avgrundshöger*

Emilia Jonasson
Linnéuniversitetet

1 Inledning

Politiska aktörer använder olika språkliga strategier för att uppnå ideologiska mål. En sådan är att benämna andra politiska grupper på ett nedvärderande sätt (jfr van Dijk, 2011, s. 398). Benämningar som *avgrundsvänster*, *bokstavsvänster*, *batonghöger* och *fiskmåshöger* är sådana exempel. Av dessa framgår att benämningar på politiska grupper kan vara sammansättningar med *vänster* eller *höger* som efterled, och ett metaforiskt eller metonymiskt led som förled. Den här studien syftar till att bidra med kunskap om hur benämningar med metaforiska led kan användas för att representera en politisk grupp på ett värderande sätt i samtida presstext. Det görs genom analys av två benämningar: *avgrundsvänster* och *avgrundshöger*.

Dessa valdes ut av flera anledningar. För det första är studien inriktad mot metaforisk betydelse. *Avgrundsvänster* och *avgrundshöger* kan tänkas vara just metaforer eftersom egenskaper hos en konkret avgrund kan ha likheter med egenskaper hos en politisk grupp, i överförd bemärkelse. För det andra används båda benämningarna frekvent i presstext vilket ger ett tillräckligt stort analysmaterial. För det tredje kan *avgrund* bilda sammansättningar som refererar till grupper både till vänster och höger på den politiska skalan. Avgrundsmetaforen kan också användas för att benämna andra fenomen som har med ideologi att göra, vilket syns i uttryck som *den ideologiska avgrunden*.

Enligt *Svensk ordbok* (SO) är ordet *avgrund* belagt i svenskan sedan omkring år 1430 med betydelsen 'ställe som har avlägsen botten'. *Avgrundsvänster* förklaras i SO som 'sammanfattningen av politiska rörelser i Sverige till vänster om vänsterpartiet'. *Avgrundshöger* förklaras i *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL) som 'politiska grupper ytterst på högerkanten'.

Studiens material består av journalistiska opinionstexter som är publicerade i svensk press under perioden 2008–2022, och som innehåller någon av benämningarna *avgrundsvänster* eller *avgrundshöger*.

Forskningsfrågorna lyder:

1. Hur representeras grupperna *avgrundsvänstern* och *avgrundshögern* med avseende på deras sammansättning och politiska kontexter?
2. Vilka betydelsemässiga konnotationer skapas med hjälp av *avgrundsmetaforen*?

2 Bakgrund och teoretiska utgångspunkter

Forskningen om metaforer i politisk diskurs är omfattande och metaforisk representation av sociala aktörer är bara en av många aspekter som har studerats (Semino, 2008, s. 91). Exempelvis visar Chovanec (2010) hur den metaforiska benämningen *Le Worm* användes i brittisk media som ett sätt att delegitimera Frankrikes före detta president Jacques Chirac. Ett annat exempel är Li och Dreyfus (2023) studie om hur benämning av djurmetaforer används för att uttrycka värdering av politiska aktörer i ett kinesiskt internetforum.

Forskningen har även belyst hur politiska aktörer själva använder metaforer för att benämna grupper. Ett sådant exempel är en studie av Montesano Montessori och Morales-López (2019) om det spanska politiska partiet Podemos kommunikation. Genom bland annat spatiala metaforer som *periferi* kontra *centrum* konstruerar Podemos något som författarna kallar *antagonistiska klyftor* mellan *folket* och *eliten*. Ett annat exempel är Zhus (2021) metaforanalys som visar hur Donald Trump (USA:s president 2017–2021, återinstallerad 2025) representerar det egna partiet positivt och motståndarsidan negativt med bland annat hjälte- och krigsmetaforer.

Tidigare metaforforskning visar också att några källdomäner (det vill säga de erfarenhetsområden varifrån metaforer hämtar sina grundläggande eller bokstavligen betydelser) är återkommande i politisk diskurs. Källdomänen RESA/VÄG kan till exempel användas för att beskriva ett

politiskt förslag som *vägen framåt* (t.ex. Charteris-Black, 2004).¹ Andra exempel på källdomäner som används i politiska metaforer är BEHÅLLARE (t.ex. Chilton, 1996), SPORT (t.ex. Semino & Masci, 1996), KRIG (t.ex. Castro Seixas, 2021; Musolff, 2016), KROPP (t.ex. Musolff, 2012) och RUM (t.ex. Oscarsson, 1998).

Avgrunden som metafor har studerats av Stojičić (2024). Hon använder konceptuell metafor teori för att studera *the abyss* som metafor i både skönlitteratur och sakprosa på engelska. Stojičić visar bland annat att i politiska sammanhang används avgrundsmetaforen för att beskriva situationer där felaktiga beslut kan få stora oönskade konsekvenser. Stojičić finner även att avgrundsmetaforen framför allt används för att uttrycka stark negativ värdering, men att den kan användas i enstaka positiva sammanhang, exempelvis i uttrycket *abyss of love* som förekommer i religiös text.

Ett område som har studerats i mindre omfattning är metaforiska benämningar på politiska grupper, särskilt i en svenskspråkig kontext. Flera äldre benämningar, till exempel *fredskapuner* och *stridstuppar*, finns dokumenterade av Langenfelt (1935) i en kåserande skrift. Den är av kartläggande karaktär och just metaforiken fokuseras inte särskilt. Här finns alltså en kunskapslucka som den här studien kan bidra till att fylla.

Ett grundläggande antagande för studien är att värderande benämningar är uttryck för ideologiskt drivna gruppbildningsprocesser (van Dijk, 2011). Enligt van Dijk är ideologier system av övertygelser (*belief systems*) som är gemensamma för en grupp. Ideologier styr sociala praktiker och hur individer inom gruppen tolkar sociala händelser och situationer. För att uppnå ideologiska mål behöver grupper identifiera sig själva i relation till andra. Detta manifesteras diskursivt genom konstruktioner av *ingrupper* (vi) och *utgrupper* (de andra), där den egna gruppen typiskt framställs på ett fördelaktigt sätt och de andra på ett negativt (van Dijk, 2011, s. 397). I föreliggande studie ska *avgrundsvänster* och *avgrundshöger* ses som konstruktioner av sådana grupper.

Med utgångspunkt i *kritisk metaforanalys* (Critical Metaphor Analysis, CMA) antas också att metaforer i politisk diskurs har ideologiska implikationer (jfr Koller, 2020, s. 82). I CMA sammanförs kritisk diskursanalys och kognitiv semantik. I enlighet med Lakoff och Johnsons konceptuella metafor teori antar CMA att metaforer byggs upp genom domänöverföringar (*domain mappings*) där mening överförs från en (oftast) konkret källdomän till en (oftast) abstrakt måldomän (Charteris-Black, 2004; Lakoff & Johnson, 1980 [2003]). På samma sätt utgår den här studien från

¹ Versaler används för att beteckna metaforers käll- och måldomäner.

att det är den konkreta avgrunden, ett ställe med avlägsen botten, som ger mening till avgrundsbenämningarnas abstrakta betydelser om gruppstillhörighet, och att avgrundsmetaforiken har en ideologisk innebörd i det kommunikativa sammanhanget.

3 Material och metod

Materialet består av 135 presstexter som är publicerade under perioden 2008–2022 i 42 olika tidningar. Eftersom det är tänkbart att benämningarna påverkas av politiska händelser, till exempel riksdagsval, undersöks en period på 15 år. På så sätt har flera olika händelser såväl i Sverige som i omvärlden ägt rum under den undersökta perioden. Tidsperioden sträcker sig fram till det år då studien påbörjades. Insamlingen gick till på följande sätt:

1. Sökningar i Mediearkivets svenska redaktionella källor år 2008–2022, med söksträngarna *avgrundsvänster** och *avgrundshöger** (trunkerat för att inkludera böjningsformer).²
2. Sökningarna resulterade i träfflistor med 110 träffar på *avgrundsvänster* och 150 på *avgrundshöger*.
3. Dubbletter, ofullständiga texter och texter som inte var åsiktsjournalistik rensades bort.³ De återstående 135 texterna innehåller 65 belägg för ordet *avgrundsvänster* och 87 för *avgrundshöger*.
4. Texterna laddades ner och sparades i en korpus.

För att besvara frågan om hur *avgrundsvänstern* och *avgrundshögern* representeras med avseende på sammansättning analyserades referensbindningar, närmare bestämt vilka andra referenter (till exempel namngivna individer) som benämningarna relateras till (jfr Nyström, 2001). Därutöver undersöktes vilka attribut som används för att beskriva gruppen (till exempel *den gamla avgrundsvänstern*) (SAG 3, s. 71–130). För att ta reda på vilka politiska kontexter som benämningarna relateras till gjordes tematiska analyser (det vill säga analyser av vad texterna handlar om) (Hellspong & Ledin, 1997, s. 117–122). Resultatet av dessa analyser redovisas i avsnitt 4 och 5.

² Av läsbarhetsskäl skriver jag fortsättningsvis *avgrundshöger* respektive *avgrundsvänster*, och syftar då på benämningarna med böjningsformer. När jag refererar till både *avgrundsvänstern* och *avgrundshögern* använder jag ordet *avgrundsgrupperna*.

³ Ofullständiga texter avser texter som inte var fullt tillgängliga i arkivet.

För att besvara frågan om vilka betydelsemässiga konnotationer som skapas med hjälp av avgrundsmetaforen användes en metod som är baserad på Musolffs (2004, 2016) och Charteris-Blacks (2004, 2019) arbeten om metaforer i politisk diskurs. Först definierades avgrundens möjliga konkreta betydelser med hjälp av ordböcker. Därefter sökte jag i benämningarnas lokala textsammanhang efter uttryck som ingår i den konkreta avgrundens betydelsesdomän. Slutligen analyserades överlappningar mellan konkreta och bildliga betydelser. Resultatet av denna analys redovisas i avsnitt 6.

4 Representation av avgrundsvänstern

Analyserna visar att gränsen till avgrundsvänstern kan dras både till vänster och höger om Vänsterpartiet. Betydelsen som anges i SO, 'politiska rörelser till vänster om vänsterpartiet', framgår i fem av de analyserade texterna. I ett fall, exempel 1, refererar skribenten även till det tal av den tidigare partiledaren C-H Hermansson, som ska ha gett upphov till benämningen *avgrundsvänster* (Hägg, 2005, s. 252).

- (1) Till vänster om oss finns bara avgrunden, hävdade den dåvarande Vpk-ledaren C-H Hermansson i något av sina tal på 1970-talet. Även i denna avgrund tycks dock finnas några avsatser. Sålunda framkom i veckan att en av avgrundsvänsterns frontfigurer genom åren, Frank Baude, lämnat sitt gamla parti Kpml(r), numera kallat Kommunistiska Partiet. (*Göteborgs-Posten*, 2014-04-19)

Genom C-H Hermansson-parafrazen framställs avgrunden som något som finns till vänster om Vänsterpartiet. Nästa led i ledfamiljen *avgrund* är *denna avgrund*, som byggs ut med information om att här finns avsatser, vilket kan tolkas som att avgrunden är graderad. Med *sålunda* skapas en orsaksrelation mellan avgrundens gradering och det att Frank Baude lämnat Kommunistiska partiet. *Sålunda* tillsammans med *tycks* gör dock framställningen logiskt svårtolkad. Jag tolkar yttrandet som att Frank Baudes agerande är ett tecken på att avgrunden har avsatser. I den sista meningen framgår vilka som kan ingå i avgrundsvänstern: Frank Baude är *en av avgrundsvänsterns frontfigurer*, och han kopplas samman med Kpml(r), senare Kommunistiska partiet.

Exempel 2 visar en annan möjlig gränsdragning. Här går gränsen mot avgrundsvänstern till höger om Vänsterpartiet, så att Vänsterpartiet inkluderas i avgrundsvänstern.

- (2) För vänsterns skattepolitik har ju ingenting med verkligheten att göra. Den är snarare en socialistisk utopi som partiet tror skall kunna locka väljare på marginalen. Förhoppningsvis lyckas Socialdemokraterna och Miljöpartiet sätta stopp för avgrundsvänstern. (*Sundsvalls Tidning*, 2010-06-07)

Om *vänsterns skattepolitik* tolkas som politik som förs av Vänsterpartiet, visar referensbindningen mellan *vänsterns skattepolitik* och *avgrundsvänstern* att avgrundsvänstern inkluderar Vänsterpartiet. Att Socialdemokraterna och Miljöpartiet kan *sätta stopp för avgrundsvänstern* pekar mot att de inte är inkluderade i avgrundsvänstern. Exempel 2 säger också något om vilka individer som kan ingå i avgrundsvänstern – här representeras de som riksdagsledamöter i form av vänsterpartister. Men avgrundsvänstern kan också bestå av andra aktörer. I exempel 3 representeras avgrundsvänstern som terrorister genom att ingå i en apposition som specificerar *Baader Meinhof-ligan*.

- (3) Det var då bland annat Baader Meinhof-ligan – en grupp extremister ur avgrundsvänstern – härjade som värst. (*Upsala Nya Tidning*, 2010-12-14)

I avgrundsvänstern kan också kulturjournalister ingå, vilket framgår av exempel 4.

- (4) Därtill fick Guillou benäget stöd från avgrundsvänstern på Aftonbladets kultursida. (*Södermanlands Nyheter*, 2010-06-05)

Denna tolkning görs möjlig genom att avgrundsvänstern får bestämningen på *Aftonbladets kultursida*.

I nästan hälften av texterna används *avgrundsvänster* för att referera till en historisk företeelse, som i exempel 5.

- (5) Det blir ingen ordning i SD. De interna striderna påminner om den gamla avgrundsvänsterns bataljer på 60- och 70-talen. (*Sydöstran*, 2014-06-20)

Här framträder det historiska perspektivet genom attributen *den gamla* och *på 60- och 70-talen*.

De politiska händelser som benämningen *avgrundsvänster* förknippas med varierar, men några är återkommande i flera texter. I sex texter är temat islamistisk terrorism. Enligt flera skribenter finns det likheter mellan

avgrundsvänstern och våldsbejakande islamistiska eller högerextrema rörelser. Exempel 6 visar hur ett sådant resonemang kan ta sig uttryck. Utifrån en rapport från GTD, globala terroristdatabasen, jämför skribenten avgrundsvänstern med jihadister och extremhögern.

- (6) En skillnad mellan jihadister och terrorister från extremhögern respektive avgrundsvänstern är, enligt GTD, att jihadisterna vanligen är yngre, ensamstående och har färre kontaktytor med det normala samhället. I andra avseenden är profilerna påfallande lika [...]. Här kan man också se de släktdrag som förenar avgrundsrörelser med inbördes olika inriktning: [...] I varierande grad hittar vi allt detta hos grupper som ETA, Baader-Meinhofligan, Röda khmererna och olika nazistiska nätverk. Dagens jihadister är inte unika. (*Uppsala Nya Tidning*, 2016-04-03)

I exemplet jämförs avgrundsvänstern med våldsbejakande rörelser först genom att skribenten konstaterar att *profilerna är påfallande lika*. I frasen *de släktdrag som förenar avgrundsrörelser med inbördes olika inriktning* blir *avgrundsrörelser* en samlingsbenämning för olika grupper, och samhörigheten dem emellan förstärks genom att de har *släktdrag som förenar*. Slutligen räknas olika våldsbejakande grupper upp, och de kopplas till avgrundsrörelserna genom referensbindningen mellan *allt detta* och *släktdrag*.

Förutom islamistisk terrorism relateras avgrundsvänstern återkommande till andra politiska rörelser som ligger långt från mitten på den politiska höger-vänster-skalan, exempelvis Sverigedemokraterna.

5 Representation av avgrundshögern

I likhet med avgrundsvänstern är gränsen runt avgrundshögern otydlig, och det råder inte samstämmighet om vilka som ingår i avgrundshögern. Gränsen kan gå vid Moderaterna, Sverigedemokraterna eller längre högerut på den politiska skalan. Exempel 7 visar hur avgrundshögern representeras som något som ligger utanför Moderaterna, och som konkurrerar med Moderaterna om väljarnas röster. Denna betydelse framgår genom att Moderaterna behöver locka *tillbaka* väljare från avgrundshögern.

- (7) Jag förstår att Moderaterna försöker locka tillbaka de väljare de tappat till avgrundshögern. (*Ystads Allehanda*, 2018-08-23)

Exemplet kan tolkas som att avgrundshögern inkluderar Sverigedemokraterna, med tanke på att Moderaterna tappade väljare till Sverigedemokraterna vid denna tidpunkt (Oscarsson, 2020, s. 11–14).

Exempel 8 visar att avgrundshögern också kan syfta på partier med nynazistiska inslag såsom Svenskarnas parti.⁴ Denna betydelse kan utläsas genom textbindningen mellan de två meningarna, där ledet *avgrundshögern* i första meningen skrivs om till *Svenskarnas parti* i andra meningen, där det också får attributet *nazistiska*.

- (8) Polisen har anhållit tre misstänkta gärningsmän från avgrundshögern, deras brott rubriceras som mordförsök. Nazistiska Svenskarnas parti erkänner själva att deras medlemmar varit inblandade i angreppen på feministdemonstrationen. (*Östgöta Correspondenten*, 2014-03-11)

Även folkvalda politiker kan förknippas med avgrundshögern, vilket framgår av exempel 9.

- (9) [...] Ann Heberlein, författaren som också är moderat politiker med försänkningar i avgrundshögern [...] (*GT*, 2020-04-21)

Ann Heberlein, tidigare kommunpolitiker i Lund, anges här ha *försänkningar* i avgrundshögern, vilket enligt SO innebär en 'fördelaktig vänskapsförbindelse'. På så sätt representeras hon som någon som står avgrundshögern nära.

Exempel 10 visar att även journalister kan klassificeras som avgrundshöger.

- (10) [...] de två tidigare centralt placerade politiska reportrarna på SVT, K-G Bergström och Lars Adaktusson, sökte nya jobb och visade sig vara avgrundshöger. (*Aftonbladet*, 2020-01-05)

Hur de tidigare SVT-reportrarnas nya jobb hänger ihop med att de *visade sig vara avgrundshöger* explicit görs inte i texten.

Avgrundshögern kan, i likhet med avgrundsvänstern, finnas både i Sverige och utomlands. Bland de fall där det går att urskilja en geografiskt avgränsad kontext är den svenska vanligast (26 texter), vilket exempelvis signaleras genom referenser till aktuella politiska händelser i Sverige. I 18

⁴ Svenskarnas parti var enligt *NE.se* ett 'politiskt parti 2009–15 med nynazistiska inslag' (Nationalencyklopedin, 2023).

av texterna är kontexten utländsk. Donald Trump är ett tydligt återkommande tema. Ordet *Trump* (inklusive avledningar och böjningsformer) förekommer 73 gånger i 11 texter som också innehåller benämningen *avgrundshöger*. Förutom Donald Trump är Jair Bolsonaro (Brasiliens president 2019–2022), olika grupper i EU-parlamentet och det brittiska politiska partiet British National Party exempel på utländska aktörer som klassificeras som *avgrundshöger*.

Avgrundshögern är, till skillnad från avgrundsvänstern, ett tydligt samtida fenomen. I nästan alla texter används benämningen för att referera till något i den samtida politiska kontexten. Ett återkommande tema är politiskt samarbete och hur politiska grupperingar bör förhålla sig till varandra (13 texter), vilket troligtvis kan relateras till de senaste decenniernas förändringar i väljaropinionen. År 2010 fick Sverigedemokraterna sina första mandat i riksdagen, vilket ledde till nya parlamentariska utmaningar för de politiska partierna. Sverigedemokraterna är också ett tydligt återkommande tema i materialet. Orden *sverigedemokrat** och *SD* förekommer sammanlagt 105 gånger i de texter som också innehåller ordet *avgrundshöger*.

Av grundshögerns politiska ståndpunkter är rasism ett återkommande tema. Avgrundshögern representeras som rasistisk i 20 av texterna. I flera texter används mer generella beskrivningar, som att avgrundshögern är högerextremistisk.

6 Betydelsemässiga överlappningar mellan käll- och måldomän

I analysmaterialet är det framför allt tre egenskaper hos den konkreta avgrunden som aktualiseras: avgrunder är djupa, farliga och avgränsade. Dessa egenskaper går delvis in i varandra (djupet gör avgrunden farlig).

I flera fall motsvaras den konkreta avgrundens djup i överförd bemärkelse av en normativ gradering av ideologiska hållningar. Ju djupare övertygelse, desto längre bort från idén om en ideologisk mittpunkt. I exempel 11 aktualiseras avgrundens djup genom formuleringen *hur djup avgrunden är*:

- (11) Hur djup avgrunden är i termen 'avgrundsvänstern' avslöjas i dess stöd till diktaturer som den som nu mördat Otto Warmbier.⁵
(*Dagens Nyheter*, 2017-06-21)

Skribenten knyter an till bilden av avgrunder som olika djupa, och kopplar ihop måttet på metaforiskt djup med den ideologiska hållningens förkastlighet. Samma graduella betydelse är aktuell i ovan nämnda exempel 1: "Även i denna avgrund tycks dock finnas några avsatser".

Den normativa graderingen av ideologiska ståndpunkter syns också genom att grupperna beskrivs som extrema, som i tidigare återgivna exempel 3, där Baader Meinhofligan beskrivs som *en grupp extremister ur avgrundsvänstern*.

Ett djup har ofta en nedåtriktad utsträckning, till exempel ett djupt hav. Att riktning nedåt förknippas med negativitet har observerats av Lakoff och Johnson (1980 [2003], s. 14–21), och syns i uttryck som *att känna sig nere*. På så sätt kan avgrundsmetaforen tolkas som ett uttryck för en mer generell idé om att nedåt i flera fall är dåligt.

Eftersom avgrunder är djupa är de också farliga. I textmaterialet motsvaras det av att medlemmar ur avgrundsgруппerna gör farliga handlingar eller att deras handlingar är skrämmande, vilket framgår av exemplen som refererar till våldsutövande rörelser. I dessa exempel har orsaken till faran bytt domän, från natur till människa. Det kan också vara den ideologiska övertygelsen i sig som skrämmar, eftersom den upplevs hota det som uppfattas vara mer rimliga hållningar. Exempel 12 visar hur den skrämmande känslan kan uttryckas. Här beskrivs Nordiska motståndsrörelsen, som enligt exemplet ingår i avgrundshögern, som *otäcka*.

- (12) Vi är så upptagna av avgrundshögern att allt annat blir ointressant. Visst är Nordiska motståndsrörelsen otäcka där de drar fram lite varstans. (*Aftonbladet*, 2018-07-15)

En avgrund i landskapet är en avgränsad plats och därmed något man kan befinna sig inom eller utanför. I överförd betydelse blir det till ideologisk avgränsning – en gräns mellan vad som framställs som rimliga politiska hållningar och avgrundsgруппernas hållningar. I materialet finns flera exempel på ord som relaterar till sådana gränsdragningar och skiljelinjer. I exempel 13 skapar skribenten gränsen mellan avgrund och fast mark genom frasen *avgrundsvänsterns rand*.

⁵ Otto Warmbier var en amerikansk student som satt fängslad i Nordkorea 2016–2017, och som avled sex dagar efter återkomsten till USA.

- (13) En sen söndagsnatt valdes Lars Leijonborg till ny ordförande. [...] Leijonborgs motståndare var sittande ordförande Per Gahrton, som många ansåg hade lett FPU till avgrundsvänsterns rand. [...] (Dagens Nyheter, 2021-11-18)

Här framställs en bild av att Folkpartiets Ungdomsförbund (FPU) under Per Gahrtons ledning har förflyttats *till avgrundsvänsterns rand*, vilket i överförd bemärkelse innebär en politisk förändring. Förbundet har ännu inte fallit ned i avgrundsvänstern, men befinner sig precis intill randen.

7 Avslutande diskussion

Analysen visar hur benämningarnas nedvärderande betydelser skapas både genom hur referenterna representeras och genom benämningarnas metaforik. De olika betydelserna samspelar och förstärker varandra genom att knyta an till gemensamma domäner. En sådan domän skulle kunna kallas *skrämmande faror*. Ur ett representationsperspektiv aktualiseras den genom att båda benämningarna relateras till våldsbejakande rörelser. Metaforiken bidrar till att förstärka den skrämmande betydelsen genom att avgrunden i sig också förknippas med fara. Genom den metaforiska relationen till naturliga avgrunder har avgrundsbenämningarna också potential att väcka känslor av obehag eller fara. Eftersom benämningarna i sig knyter an till negativa känslor förstår läsaren att det som är som en avgrund inte kan vara något bra.

Genom metaforiken kan avgrundsbenämningarna förmedla starkt nedvärderande betydelser samtidigt som de till sin form inte ser så grova ut. Att till exempel kalla en motståndare *farlig* (i stället för *medlem i avgrundsvänstern*) skulle i den studerade kontexten kunna uppfattas som alltför drastiskt och ge ett oseriöst intryck. Genom att fungera skenbart förmildrande blir avgrundsbenämningarna gångbara i flera kontexter.

Tidigare forskning visar att flera metaforer om politiska fenomen har spatiala källdomäner, vilket syns i uttryck som *partierna ligger långt ifrån varandra* (Oscarsson, 1998, s. 8). I avgrundsmetaforen syns den spatiala källdomänen genom att avgrunden kan tillföra en betydelse om ytterligheter, om extrema positioner, och dessa ytterligheter konstrueras som något illegitimt. Ur ett demokratiperspektiv kan dock idén om den goda mitten problematiseras. Demokrati förutsätter politisk pluralism i form av meningsfulla skillnader mellan olika politiska alternativ (Oscarsson m.fl., 2021, s. 14). Vad som finns i mitten är också föränderligt. Både Moderaterna och Vänsterpartiet har tidigare setts som extrema system-

skiftespartier, men har idag inte längre samma isolerade positioner (Oscarsson m.fl., 2021, s. 163).

Tidigare forskning har också observerat att politiska åsikter förstås som BEHÅLLARE (t.ex. Chilton, 1996), det vill säga något som har tydliga gränser och som man kan gå in och ut ur. I mitt material syns en liknande idé i uttryck som aktualiserar avgrundens gränslinjer, till exempel *avgrundsvänsterns rand*. Analyserna visar samtidigt att det inte råder samstämmighet om var avgrundernas gränslinjer går. Benämningarna kan användas om flera olika typer av referenter, till exempel journalister, riksdagsledamöter och terrorister. Jämfört med mer neutrala benämningar på politiska grupper, som *vänsterpartist*, framstår avgrundsbenämningarna därmed som ospecifika. Ur ett strategiskt perspektiv kan denna semantiska flexibilitet utnyttjas genom att olika typer av motståndare kan placeras i avgrunden. Genom att placera en referent i samma kategori som till exempel terrorister och nazister impliceras att det finns likheter mellan dem. Strategin kan ses som en form av *skuldbeläggande genom association*.

Analysen visar att avgrundsmetaforen huvudsakligen används för att uttrycka negativ värdering, vilket ligger i linje med Stojičićs (2024) resultat. I likhet Stojičić (2024) visar föreliggande analys att avgrunden används för att illustrera starkt negativa konsekvenser av politiska handlingar. Det framgår bland annat av exempel 11, där avgrundsvänsterns handlingar relateras till ett dödsfall. I flera fall står avgrunden för åsikter och handlingar som inte kan accepteras som demokratiskt legitima. På så sätt fungerar avgrunden som en bild för det politiskt förkastliga.

Ur ett strategiskt perspektiv är avgrundsbenämningarna kommunikativt kraftfulla, eftersom de koncentrerar många potentiella betydelser i ett ord, samtidigt som de knyter an till andra välbekanta metaforer om till exempel spatiala positioner. I det offentliga samtalet kan benämningarna fylla strategiska funktioner genom att förmedla associativa betydelser som kan vara svåra att bemöta och försvara sig emot (jfr Musolff, 2012, s. 303). Det sker dels genom att referenterna i det lokala textsammanhanget associeras till negativa företeelser som terrorism, dels genom att avgrunden som metafor för med sig negativa betydelser.

Litteratur

- Castro Seixas, E. (2021). War Metaphors in Political Communication on Covid-19. *Frontiers in Sociology*, 5. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.583680>
- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus approaches to critical metaphor analysis*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230000612>
- Charteris-Black, J. (2019). *Metaphors of Brexit: No cherries on the cake?*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-28768-9>
- Chilton, P. A. (1996). *Security metaphors: Cold war discourse from containment to common house*. Lang.
- Chovanec, J. (2010). Legitimation through differentiation. I U. Okulska & P. Cap (Red.), *Perspectives in politics and discourse* (s. 61–73). John Benjamins Publishing Company.
- van Dijk, T. A. (2011). Discourse and ideology. I T. A. van Dijk (Red.), *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction* (s. 379–407). Sage.
- Hellspång, L., & Ledin, P. (1997). *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. Studentlitteratur.
- Hägg, G. (2005). *Välfärdsåren: Svensk historia 1945–1986*. Wahlström & Widstrand.
- Koller, V. (2020). Analysing metaphor in discourse. I C. Hart (Red.), *Researching Discourse: A Student Guide* (s. 77–96). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780367815042>
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980 [2003]). *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press.
- Langenfelt, G. (1935). *Namn och öknamn på politiska partier och personer i Sverige*. Bonnier.
- Li, L., & Dreyfus, S. (2023). ‘Please don’t insult Dog. He is a loyal friend!’ The use of animal metaphors for evaluation and positioning on a Chinese Political Web Forum. *Discourse & Society*. <https://doi.org/10.1177/09579265231202619>
- Montesano Montessori, N., & Morales-López, E. (2019). The articulation of “the people” in the discourse of Podemos. I J. Zienkowski & R. Breeze (Red.), *Imagining the peoples of Europe: Populist discourses across the political spectrum* (s. 123–147). John Benjamins Publishing Company.
- Musolff, A. (2004). *Metaphor and political discourse: Analogical reasoning in debates about Europe*. Palgrave Macmillan.
- Musolff, A. (2012). The study of metaphor as part of critical discourse analysis. *Critical Discourse Studies*, 9(3), 301–310. <https://doi.org/10.1080/17405904.2012.688300>
- Musolff, A. (2016). *Political metaphor analysis: Discourse and scenarios*. Bloomsbury Academic.
- Nationalencyklopedin. (2023). *Svenskarnas parti*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/svenskarnas-parti>

- Nyström, C. (2001). *Hur hänger det ihop?: En bok om textbindning*. Hallgren & Fallgren.
- Oscarsson, H. (1998). *Den svenska partirymden: Väljarnas uppfattningar av konfliktstrukturen i partisystemet 1956–1996*. [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet].
- Oscarsson, H. (2020). *Flyende väljare 2018* (Valforskningsprogrammets rapportserie 2020:10). Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Oscarsson, H., Bergman, T., Bergström, A., & Hellström, J. (2021). *Demokratirådets rapport 2021: Polariseringen i Sverige*. SNS förlag.
- SAG 3 = Telemann, U., Hellberg, S., Andersson, E., & Holm, L. (1999). *Svenska Akademiens grammatik 3 Fraser*. Svenska Akademien.
- SAOL = *Svenska Akademiens ordlista*. (2015). www.svenska.se
- Semino, E. (2008). *Metaphor in discourse*. Cambridge University Press.
- Semino, E., & Masci, M. (1996). Politics is Football: Metaphor in the Discourse of Silvio Berlusconi in Italy. *Discourse & Society*, 7(2), 243–269. <https://doi.org/10.1177/0957926596007002005>
- SO = *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*. (2021). www.svenska.se
- Stojičić, V. (2024). An Exploration of the Meaning and Usage of Abyss in English. I M. Pajević (Red.), *The Abyss as a Concept for Cultural Theory: A Comparative Exploration* (s. 218–233). Brill.
- Zhu, C. (2021). Metaphors Trump Lives by: A Critical Metaphor Analysis of Trump's Statements in 2020 Presidential Election Debates. *International Journal of English Linguistics*, 11(2). <https://doi.org/10.5539/ijel.v11n2p150>